

PRAKTICKÝ JUDAISMUS

Rav Jisra'el Me'ir Lau

Kniha byla vydána s laskavou podporou Daniela J. Kratkeho,
Nadace Židovské obce v Praze, Finančního košer portálu Shekel,
Nadačního fondu obětem holocaustu, Židovského muzea v Praze.

© Nakladatelství P3K, 2012
Translation © Jiří Blažek, 2012

© Jisra'el Me'ir Lau, 1997
© Modan Publishing House, 1997

ISBN 978-80-87343-09-8
ISBN 978-80-87343-12-8 (elektronická kniha PDF)

OBSAH

Předmluva / 7

Úvod / 9

STUDIUM A KONÁNÍ / 13

MODE ANI... / 17

Co jsou požehnání? / 20

Mezuza / 27

Synagoga / 30

Talit a cicit / 31

Tfilin / 33

Modlitba / 39

Kadiš / 46

Slyš, Izraeli! / 50

Čtení Tóry v pondělí a ve čtvrtek / 59

Další modlitby dne / 64

U STOLU / 71

Před jídlem / 73

Birchot ha-nehenin – Požehnání před užíváním dobrého tohoto světa / 76

Po skončení jídla / 81

Požehnání nad radostmi i strastmi / 85

Požehnání při spatření nebo zaslechnutí různých věcí / 89

Kašrut / 92

PŘIKÁZÁNÍ ZÁVISLÁ NA EREC JISRA'EL / 109

Svatost Erec Jisra'el / 110

Která přikázání závisejí na Erec Jisra'el? / 111

Trumot a ma'asrot – Obětiny a desátky / 118

Kil'ajim – Zkřížené druhy / 123

Sedmý neboli šabatový rok / 128

ŠABAT / 133

Zecher le-ma'ase be-rešit – Památka na dílo stvoření / 135

Erev šabat / 139

Kabalat šabat / 144

Ranní modlitba na šabat / 150
Musaf na šabat / 159
Kiduš a oběd na šabat / 161
Odpoledne / 162
Střez den odpočinku / 169
Některá obecná pravidla k šabatu / 177

SVÁTKY / 179

Jak jsou stanovena data židovských svátků? / 181
Jamim nora'im – Vysoké svátky / 186
Roš ha-šana / 190
Deset dní pokání, půst Gedaljův a šabat šuva / 208
Jom kipur / 210
Sukot / 219
Šmini aceret a Simchat Tora / 233
Chanuka / 238
Půst desátého tevetu; Jom ha-kadiš ha-klali – Den všeobecného kadiše / 244
Tu bi-švat / 246
Měsíc adar a čtyři parašjot / 247
Purim / 250
Měsíc nisan / 256
Pesach / 258
27. nisan – Jom ha-šo'a / 279
Sfirat ha-omer – Počítání omeru / 280
Měsíc ijar / 285
Šavu'ot / 289
Tři týdny smutku / 293

DO STO DVACETI LET! / 305

Brit mila – Obřízka / 306
Pidjon ha-ben – Vykoupení prvorozeného / 313
Bar micva / Bat micva / 317
Manželství / 321
Dinej taharat ha-mišpacha – Zákony týkající se rituální čistoty / 334
Požehnaný je skutečný soudce / 342

Doslov / 357
O autorovi / 359
Rejstřík / 360
Seznam tanachických knih / 362

PŘEDMLUVA

V souvislosti s judaismem se často používá slovo „ortodoxní“. Málokteré slovo je přitom tolik vzdáleno skutečné povaze judaismu, jako právě ortodoxie, tedy „správné slavení“. Judaismus je náboženstvím praktickým, píše v úvodu této publikace bývalý vrchní rabín Izraele Jisra'el Me'ir Lau. Praktickým v tom smyslu, že primární náplní a cílem judaismu je praxe, přesněji ortopraxe, „správná cesta“ směřující k naplňování Božích přikázání, tedy život, který je skrz naskrz prostoupen vztahem s Bohem. Veškerá diskuse uvnitř judaismu se odehrávala nad tím, jak má ona ortopraxe vypadat. Proto také *Praktický judaismus* začíná citátem z traktátu Pirkej Avot: *Ve-lo ha-midraš hu ha-ikar, ela ha-ma'ase* – tím skutečně důležitým není zkoumání, ale čin, praxe.

Bylo by velkou chybou chápat židovskou náboženskou praxi jako bohapustý soubor direktiv a duchovně prázdný život v neustálém sevření a strachu z možného porušení bezpočtu nařízení. *Praktický judaismus* se snaží ukázat tu tvář judaismu, kterou člověk, který není hlouběji obeznámen s jeho principy, může snadno přehlédnout, ale která je přitom jeho neoddělitelnou součástí. *Praktický judaismus* není halachickým, tj. právnickým dílem, jehož cílem by bylo formulovat nařízení, přikázání a tradice. Snaží se naopak odpovědět na otázky, které vnímavého člověka při konání přikázání – tj. při jejich praktickém naplňování – musí nutně napadnout: odkud pramení a jaký má jejich konání vůbec smysl.

Praktický judaismus vznikl původně jako kniha určená pro sekularizované Židy v Izraeli, kteří hledali cestu zpět k rodinným tradicím a k víře. Jeho další jazykové mutace vždy zohledňovaly potřeby Židů v dané zemi. Situace Židů v Izraeli nebo ve Spojených státech je pochopitelně v mnohém naprosto odlišná od současných realit života Židů

v České republice. Při práci na českém vydání jsme se proto snažili tyto rozdíly zohlednit, ale bez toho, abychom jakkoli narušili autorův záměr, který je pro všechna vydání stejný – připomenout Židům jejich bohaté duchovní a kulturní dědictví, které stojí za to zachovat. Věříme, že se *Praktický judaismus* stane pro své čtenáře užitečnou pomůckou a splní cíl, kvůli kterému vznikl.

*Jiří Blažek, překladatel
redakce nakladatelství*

Kniha *Praktický judaismus* je pokusem pomoci širokým vrstvám židovského národa při hledání odpovědí na základní otázky: Kdo jsme? Co je na nás zvláštního? Jaké povinnosti z toho vyplývají? Co je to *halacha* – židovský právní systém – a jak je uskutečňována v praxi? Na jakých ideologických a názorových základech stojí?

Tyto otázky se dnes ve všech skupinách židovské populace dostávají do popředí častěji než kdy dřív. Mnozí z nás – zvláště pak ti mladší – již nepřijímají fakt, že jsme Židé, jako samozřejmost. Chtějí víc – chtějí znát prameny židovství, ponořit se až k jeho kořenům a dozvědět se, co je zdrojem jeho existence.

S těmito otázkami a touhou *vědět* jsem byl konfrontován ve stovkách případů – ať už během veřejných vystoupení a přednášek, v médiích nebo pro malé skupiny, či v soukromých rozhovorech. Doba, kdy se Židé za své židovství styděli, pominula. Dnes se lidé stydí spíše za svou nevědomost, což vysvětluje druh otázek, kterými jsme neustále bombardováni: Co je modlitba? Proč se používají *tfilin*? Proč je tak důležité mít pokrytou hlavu? Jaký význam má *kadiš*? Co obsahuje svatební smlouva, *ketuba*, která se předčítá během svatebního obřadu? Proč člověk nesmí rozsvěcet světlo o šabat? Proč má Roš ha-šana dva dny?

Tato touha porozumět a dozvědět se víc vyústila v potřebu předložit zúčastněné veřejnosti knihu, která je nyní před vámi. Tato publikace sleduje každodenní i celoroční cyklus života věřícího Žida. Provádí čtenáře od okamžiku, kdy se Žid probouzí, až do chvíle, kdy se ukládá ke spánku. Rozebírá modlitby, požehnání, oblečení, pokrmy a nápoje, rodinný život i zvláštní chvíle v židovském kalendáři: šabat, svátky a památné dny. Ukazuje způsoby chování a jednání během všedních

dní i během zvláštních dnů duchovního povznesení a inspirace. Provází čtenáře radostnými okamžiky – narozením, *bar micva*, svatbou – a také smutnými událostmi, jako je úmrtí v rodině. Jak se Žid v takových chvílích chová? Co dělá? Co znamenají všechny ty zvyky a jak vůbec vznikly? Z čeho pramení víra, jež tyto tradice a zvyky živí a zároveň je jimi sama živena?

Základním cílem této knihy je poskytnout solidní úvod do židovských duchovních a etických hodnot a židovských zvyků jak těm, kterým se nedostalo dostatečného židovského vzdělání, tak i těm, kteří v průběhu času zapomněli mnohé z toho, co se naučili, nebo jejichž studium nešlo více do hloubky, k pochopení základního významu židovské víry a jejích tradic. *Praktický judaismus* chce oživit zájem o židovské pramenné zdroje, které – i když samy o sobě k víře nevedou – jsou minimálně nutnou podmínkou pro pochopení obrody našeho národa a tajemství jeho existence během generací.

Praktický judaismus nemá sloužit jako náhrada za *Šulchan aruch* nebo za modlitební knihu. Je zamýšlen jako brána k židovským pramenným textům. Hnacím motorem židovské tradice a tím, kdo může poskytovat autoritativní názory týkající se židovského práva, bude vždy instituce rabína a tato kniha rozhodně nemá v plánu tuto instituci nahradit. Nepodává žádná právní rozhodnutí. *Jediným zdrojem pro tato rozhodnutí je váš rabín.*

Doufáme, že tato publikace čtenáři alespoň pootevře okno do světa židovského zákona a víry – do světa, jehož základními institucemi byl a bude židovský právní kodex *Šulchan aruch* a rabín, jenž vynáší rozhodnutí založená na tomto zákoně. *Praktický judaismus* není vřezaným návodem k celému židovskému právu a způsobu života. Mnoha témata se nezabývá vůbec, jelikož jsme se rozhodli omezit náš záběr na ta témata, která ovlivňují každodenní život věřícího Žida. V případě zájmu sestavíme jinou publikaci, která se bude zabývat otázkami, jež jsme zde neřešili. Budeme proto našim čtenářům vděčni za jakýkoli komentář, který by nás v tomto ohledu mohl vést.

Skončíme zde citátem z výroků našich učenců, kteří nás učí, že když se Žid konečně setká se svým Stvořitelem, bude mu mimo jiné

položena tato otázka: „Co jsi učinil pro to, aby Tóra nebyla lidem Izraele zapomenuta?“

Modlíme se, aby *Praktický judaismus* byl skromnou odpovědí na tuto otázku, s níž se jednou bude muset potýkat každý Žid.

Rav Jisra'el Me'ir Lau

STUDIUM A KONÁNÍ

„Důležitější než zkoumání je konání.“ (Avot 1,17)

*„Studium Tóry je důležité, neboť člověka přivádí
k jejímu konání.“ (Bava kama 17a)*

Ijov (14,1) řekl: „Člověk, z ženy zrozený, žije jen krátce a jeho život je naplněn starostmi.“ Vzhledem ke krátkému rozsahu našich životů a těžkostem, jimž všichni čelíme, neexistuje člověk, který by neměl starosti, problémy, obtíže a dilemata. V modlitbě pak žádá většinou o ty věci, které se jej bezprostředně týkají: o pomoc při obstarávání živobytí, o společenské postavení, o zdraví, o radost z dětí. Je-li pravda, že každý člověk má svůj díl strastí, pak to možná platí o to více o Židech, kteří se mohou strachovat o své bezpečí, o práci a obávat se společenské diskriminace a kdo ví čeho ještě.

Avšak když se každé ráno modlíme, nacházíme v jedné z našich modliteb větu, která všechny každodenní obavy naprosto ignoruje. Nežádáme v ní totiž o peníze nebo prestiž, o úspěšné naplnění kariéry, o radost či o povýšení, ale o jednu obyčejnou věc: „Otče náš, milosrdný, který činíš milosrdenství, smiluj se nad námi a vlož do našich srdcí porozumění a umění naslouchat, učit se a vyučovat, střežit a konat a láskou naplnit všechna slova učení Tvé Tóry.“ Vše, co žádáme, je následující: Prosím, Bože, dej nám schopnost porozumět a chápat; moudrost, abychom byli schopni předat své dědictví jiným; abychom byli schopni použít svou *znalost* Tóry k *naplňování* přikázání v praxi, stejně jako Izraelité na Sinaji, kteří se zavázali následovat Boží přikázání ještě předtím, než je vyslechli, a hlásali: „Tak učiníme a poslechneme.“ Rovněž žádáme, abychom tato přikázání byli schopni konat nikoli mechanicky, ale „s láskou“ – dobrovolně.

Tóra je zde proto, aby ukázala člověku jeho cestu: cestu, kterou má následovat, i cestu, které by se měl vyvarovat. V Izraeli jsou dvě období dešťů. První období, na samotném začátku zimy, je v Tóře nazýváno *jore*, protože lidem ukazuje (*more*), že přichází zima. Slovo „Tóra“

pochází z téhož kořene jako *jore*, neboť i Tóra je naším průvodcem, ukazujícím cestu životem. A podobně i *halacha* – židovské právo – je odvozena od slova *halach* (inf. *lalechet*, kráčet) – protože nám říká, kterou cestou jít, a stanovuje, jak bychom měli žít.

Judaismus, který je složen z těchto „zákonů řídicích celý život“, se odlišuje od mnoha jiných náboženství, protože je to náboženství *praktické*. Bible – základ všeho, co v judaismu existuje – se skládá z pěti částí:

- A. legislativní
- B. prorocké
- C. poetické (Tehilim – Žalmy, Šir ha-širim – Píseň písní, Ejcha – Pláč)
- D. mudroslovné (Kohelet – Kazatel, Mišlej – Příslloví)
- E. narativní (veškeré narativní části biblického textu)

V judaismu se prolíná studium a konání, harmonie mezi vizí a jejím naplněním a praktické uskutečnění programů, hodnot a idejí obsažených v Knize knih. Judaismus stojí na dvou základech: teoretickém a praktickém. Vezměme kupříkladu *tfilin* (které budou podrobně rozebrány později), které obsahují dvě kožené schránky, v nichž jsou uloženy pasáže z Tóry. Jedna schránka se připevňuje na hlavu, kde je uchycena černými koženými pásky, druhá na paži. *Tfilin* na hlavě symbolizují ideologii judaismu, zatímco *tfilin* na paži její praktické uskutečňování. Nelze oddělit jedno od druhého – obojí je částí sjednoceného celku.

Protože judaismus je *praktické* náboženství, které vyžaduje po svých vyznavačích, aby lpěli na jeho hodnotách při každém kroku, jsou to tři verše, které se staly úhelnými kameny pro tisíce zákonů, které jsou závazné pro každého Žida – povinnost vyplývající ze skutečnosti, že ta nejvznešenější teorie je spojena s nejprostším činem den co den.

Prvním z těchto veršů je: „Hospodina stále před sebe si stavím.“ (Tehilim 16,8) To je krátké vyznání víry ve Stvořitele, „jehož sláva naplňuje svět“ a před jehož neustálým dohledem nad světem a jeho stvořením se nikdo nemůže skrýt.

co byla zničena, a nyní je opět v provozu, recituje požehnání: ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם מציב גבול אלמנה vdově.“

Jaký význam zde má slovo „vdova“? „Vdova“ je označení pro *Erec Jisra'el*, která je opuštěna svým lidem, který se usadil jinde. Nyní, když se židovský národ vrací zpět do své země a snaží se, aby opět rozkvetla, recitujeme požehnání, které potvrzuje, že její „vdovství“ skončilo a že jsme svědky znovuzrození a obnovy země.

KAŠRUT

Již dříve jsme uvedli, že 613 přikázání Tóry lze rozdělit do dvou kategorií. Nejjobvyklejší dělení je na 248 pozitivních přikázání a 365 negativních (která nám přikazují zdržet se určitého chování). Lze je též rozdělit na ta přikázání, která jsou בין אדם למקום – mezi člověkem a Bohem (jako přikázání nosit *tfilin* nebo dodržovat šabatu), a ta, která jsou בין אדם לחברו – mezi člověkem a jeho bližním (dobročinnost, počestnost v obchodě apod.). A konečně je možné rozdělit je na חוקים (*chukim*) nebo משפטים (*mišpatim*). Tyto dvě kategorie místo prostého překladu rozebereme podrobněji.

Chukim, sg. *chok*, jsou ty zákony, jejichž smysl my jako pouzí smrtelníci nejsme s to pochopit. Ačkoli mají božský význam, nemůžeme je logicky vysvětlit. Například přikázání zapovídající oblékání šatů, které obsahují zároveň vlnu a len (*ša'atnez*) – ostatní směsi jsou povolené; červená jalovice, jejíž popel smíchaný s vodou sloužil očištění člověka, který se rituálně znečistil kontaktem s mrtvým (to neplatí dnes, neboť pro přípravu popela z červené jalovice potřebujeme Chrám), atp. Zákony v této skupině jsou označovány jako *micvot šim'ijot*, tedy přikázání, která je zkrátka třeba „poslechnout“ a skrze něž dáváme najevo plnou podřízenost přáním Boha v souladu se závazkem, jenž Izrael dal na hoře Sinaj při darování Tóry: „Tak učiníme a poslechneme.“ Zavazujeme se dodržovat všechna přikázání bez ohledu na to, zda jejich skutečný význam pochopíme, či nikoli.

Mišpatim, sg. *mišpat*, jsou „racionální příkázání“ – *micvot sichlijot*, jejichž význam je vysvětlen již v Tóře (jako šabat nebo *cicit*) nebo je naprosto zřejmý (ctít rodiče, nezabíjet, nesmilnit, nekrást).

Všechny zákony týkající se *kašrutu* – jak praví naši učenci *hilchot ma'achalot asurot* – spadají do kategorie *micvot šim'ijot*, ačkoli proběhlo mnoho pokusů (některé úspěšnější, některé méně) o racionální vysvětlení jejich dodržování a o logické uchopení smyslu těchto nařízení, aby nebyla jen „naučenými lidskými příkázáními“, které jsou dodržována jen ze zvyku či z povinnosti.

Rambam – kašrut jako prostředek k zachování těla

Rambam, známý nejen jako učenec, ale i jako jeden ze slavných lékařů své generace, se pokusil nabídnout logický výklad pro pravidla *kašrutu* založený na jeho zkušenosti a praxi coby lékaře. Jako obecný princip stanovil, že cokoli Tóra zakazuje k jídlu, je pro tělo škodlivé, zatímco vše, co povoluje, škodlivé není – za předpokladu, že člověk jí uměřeně a pravidelně. Tvrdí například, že ryba bez šupin (což z ní činí nekošer druh) byla zcela jasně zamýšlena jako nepoživatelná pro člověka. Pouze Bůh, jenž je nejvyšším lékařem, ví, proč je ryba se šupinami na rozdíl od ryby bez šupin pro člověka neškodlivá.

Tímto přístupem se Rambam pokouší dokázat, že všechny znaky košer a nekošer druhů zvířat mají za cíl umožnit nám rozlišit mezi tím, co je pro nás dobré a co ne. Prostřednictvím zákonů o *kašrutu* se nám tak Tóra pokouší dát klíč k tomu, co jíst a co ne. Dodejme jen, že moderní lékařství potvrdilo mnohé z Rambamových názorů.

Ramban – kašrut jako prostředek k zachování duše

Kromě Rambama, který si stál za svými názory, zde byli i další učenci, jako např. Ramban, kteří byli rovněž vzdělaní v lékařství a z různých důvodů s ním nesouhlasili (tvrdili například, že Nežidé sice jedí věci zakázané Židům, ale nezdá se, že by to jejich zdraví nějak zvlášť škodilo).

Ramban tvrdil, že poškození, které je způsobeno Židovi, když jí nekošer maso, se netýká těla, nýbrž duše.

Vysvětloval, že jedním z typických znaků ptáků, kteří nejsou košer, je ten, že se jedná o dravce (jako orel nebo sup), zatímco košer druhy (kuře, kachna, husa, holub) nejsou. Z toho podle něj vyplývá, že pokud člověk jí maso dravců, je jeho povaha ovlivněna povahou predátorů. Proto nám Tóra zakazuje jíst krev zvířete, což je zákaz zmíněný několikrát v Tóře. Konzumace krve nás vede k tomu, že si zvykne na to být krutí („krvežízniví“) a k přijetí zhoubných charakterových rysů. „Krev je duše,“ učí Tóra a naše duše mohou být konzumací krve poškozeny.

Jiní učenci nesouhlasí ani s Rambamem, ani s Rambanem a tvrdí, že pravidla ohledně *kašrutu* nemají nic společného s fyzickým nebo duchovním blahem člověka, ale že jejich záměrem je udržet jedinečnost a nezávislost židovského lidu a zabránit jeho zničení prostřednictvím asimilace mezi jiné národy.

Zakázané jejn nesech – ך״ן נסך – nežidovské víno

Je známo, že talmudičtí učenci zakázali Židům jíst chléb nebo pít víno vyrobené Nežidy kvůli „jejich dcerám“. Obávali se totiž, že by takové bratření, kde by Židé a Nežidé pili víno společně, mohlo vést ke smíšeným sňatkům, a tím i k asimilaci.

Žid samozřejmě může pozvat Nežida ke svému stolu a hostit jej tím nejlepším jídlem, co má, ale pouze tehdy, když je Žid pánem domu. Žid, jehož obživa závisí na Nežidovi, by se mohl cítit povinován k tomu, aby s ním navázal zvláštní nebo blízký vztah, a v takovém případě se zákony *kašrutu* ukáží jako omezující faktor.

Narážku na to nacházíme ve Va-jikra 20,24–26: „Já jsem Hospodin, váš Bůh, který vás oddělil od národů. Budete rozlišovat mezi čistými a nečistými zvířaty a mezi čistým a nečistým ptactvem. Neposkvrníte své duše zvířaty nebo ptactvem nebo čímkoli, co se plazí po zemi, které jsem oddělil, aby vám bylo nečisté. Buďte Mi svatí, neboť Já, Hospodin, jsem Svatý a oddělil jsem vás od národů, abyste byli Moji.“

Je zbytečné cokoli přidávat k tomuto jasnému prohlášení a není pochyb, že dodržování zákonů *kašrutu* z velké části pomohlo v utváření

naší jedinečnosti jako národa a zabránilo naší asimilaci mezi ostatní národy. Je docela dobře možné, že bez pravidel *kašrutu* a obřízky by-
chom vymizeli z povrchu zemského jako starověké národy Amonitů,
Pelištejců, obyvatelé Týru, Sidonu, Edomu a Kenánu.

I přes všechny pokusy nalézt pro *kašrut* logické zdůvodnění je stále řazen *micvot šim'ijot*, jejíž skutečný význam nelze obsáhnout. Tyto zákony jsou skutečnou zkouškou víry Žida v Boha. Právě zde Žid ukazuje svou skutečnou odevzdanost Bohu, když tyto zákony naplňuje do všech detailů, bez otázek, uznáváje, že i tyto detaily byly darovány na Sinaji. Jak pravil rabi El'azar: „Neříkej: ‚Nechci jíst vepře. Nechci oblékat *ša'atnez*, ale ‚Chtěl bych tak činit, ale jak bych mohl, když nám to Svätý, budiž požehnán, zapověděl?‘“ Jinými slovy – ne proto, že nějaké jídlo nemáme rádi, se ho zdržujeme. Vždyť víme, že to může být lahůdka. *Kašrut* dodržujeme, protože je to Boží přání a my jsme ochotni vzdát se kvůli jeho příkázáním našich přání a tužeb. Jak je nám řečeno v knize Šmu'el bet 22,31: „Slova Hospodinova jsou ryzí“ – příkázání byla dána, aby očistila a učinila ryzím i člověka.

Dva národy?

Když dva lidé založí vlastní domácnost, měli by zajistit, aby *kašrut* byl dodržován i v jejich domě, i když třeba oni sami nedodržují tradiční náboženský životní styl. Měli by zvážit skutečnost, že řada Židů *kašrut* dodržuje a v domácnosti, která není *košer*, nebudou jíst ani pít. Absence *kašrutu* tak vytváří další společenskou bariéru mezi Židy, kteří by si jinak přáli setkávat se a vést společenský život.

Je jasné, že ten, kdo jí *košer* doma, bude dodržovat zásady *košer* stravování i mimo domov. Dokažme sami sobě i ostatním, že jsme s to překonat pokušení a není nám třeba vyhledávat gastronomická potěšení. *Kašrut* se stal znamením Žida a obrannou hrází židovské domácnosti. Chraňme tuto hráz.

Jak jsme se z vegetariánů stali masožravci?

Když byl člověk stvořen, nebylo lidem povoleno jíst maso. Bůh řekl Adamovi, stvořenému „k jeho obrazu“: „Hle, dávám ti veškeré býlí,

kteře semeno plodí, co je na tváři země, a každý strom, jež plody nese, to budete mít za potravu, i všem zvířatům na zemi a ptákům na nebi a všemu, co se po zemi plazí a je v něm živá duše, bude mít všechny rostliny za potravu.“ (Be-rešit 1,29–30) Člověku byly tedy za potravu dány pouze zelenina a ovoce, nikoli maso. Podobně jako ostatní živá stvoření měl i on být vegetariánem a nebylo mu dovoleno jíst maso.

Toto pravidlo platilo po deset generací, které následovaly po Adamovi. Když Noach opustil archu, bylo člověku povoleno jíst maso. Bůh se obrátil k Noachovi a jeho synům a řekl (Be-rešit 9,2–3): „Hrůza a strach z tebe nechť padne na zvířata pozemská i na ptactvo nebeské a na vše, co se na zemi hýbe, i na všechny ryby mořské – to vše bylo vydáno do tvých rukou. Vše, co se hýbe a v čem je živá duše, ti bude potravou. Dal jsem ti je stejně, jako jsem ti dal zelené býlí.“ Tak Noach a jeho synové, počátek univerzálního lidství, mohli jíst maso všech živočichů. Ale i když zvířata vstoupila do archy, byl zde rozdíl mezi zvířaty čistými a nečistými.

Jediné omezení uvalené na syny Noachovy bylo, že jim bylo zakázáno uříznout končetinu živého zvířete za účelem získání potravy. Tento zákaz nacházíme v Be-rešit 9,4: „Avšak maso s jeho duší, to jest krví, nebudete jíst.“ Jinými slovy – člověk nesmí jíst maso zvířete, dokud je toto zvíře ještě naživu. To je jedno ze sedmi noachidských přikázání, která jsou závazná pro všechny lidi na světě.

V případě Židů nejenže Tóra vyžaduje, aby bylo zvíře poraženo předtím, než je jeho maso zužitkováno, ale rovněž nařizuje, aby porážka byla provedena zvláštním způsobem, známým jako *schita*. Ale zdaleka ne všechna zvířata se mohou jíst. Jsou dovolena pouze ta, která jsou košer – všechna ostatní jsou zakázána.

A tak nás Tóra vede dále, když říká (Šemot 22,30): „Nebudete jíst maso, které bylo roztrháno v polích. Hoďte jej psům.“ Zde Tóra odkazuje na zvíře, které utrpělo nějaké zranění nebo trpí nemocí vážnou natolik, že oslabila jeho šanci na přežití. Takové zvíře nesmí být snědno, i kdyby byla svědomitě dodržena všechna pravidla *schity*.

Z výše uvedeného můžeme vidět, že existují tři základní druhy zákazů ohledně konzumace masa:

- konzumace masa nekošer druhů zvířat,
- konzumace masa košer druhů zvířat v případech, že zvíře uhynulo nebo byla *schita* provedena nesprávným způsobem (takové zvíře je nazýváno *nevela*),
- konzumace masa košer druhu zvířete, kdy *schita* byla provedena řádně, ale po *schitě* bylo zvíře nalezeno vážně zraněno nebo nemocné (takové zvíře je pak *trefa*).

I když je zvíře poraženo řádně a není ani *nevela*, ani *trefa*, zakazuje Tóra konzumaci jeho krve, určité druhy tuků, známé jako *chelev*, a ischiatický nerv (*gid ha-naše*, viz Be-rešit 32,25–33). Odstranění krve při košerování masa je něco, co dělá mnoho hospodyň samo doma (nebo to provede řezník), ale odstranit *chelev* a *gid ha-naše* svede jen profesionální řezník. Protože *gid ha-naše* je velmi obtížné vyjmout, stává se často, že se zadní maso zvířat dává do nekošer obchodů a jako košer maso se prodává pouze přední část (což také vysvětluje, proč je tak těžké získat košer roštěnou nebo svíčkovou).

Je třeba podotknout, že zákony, které určují, jestli je zvíře *nevela* nebo *trefa*, jsou velmi složité a pouze ti, kteří v této oblasti získali *smichu*, se mohou těmito otázkami zabývat. Odborníci v této oblasti strávili mnoho času studiem všech relevantních materiálů a pro svou práci získali praktické dovednosti potřebné pro tuto práci. Jsou to řádně ordinovaní rabíni, kteří mají zvláštní oprávnění zodpovídat otázky ohledně zakázaných a povolených jídel.

Šochet (řezník) je člověkem, který přijal *kabalu* neboli tradici, svolení vykonávat práci řezníka. Tato *kabala* může být omezena pouze na zabíjení ptactva a drůbeže nebo může dávat svému držiteli oprávnění porážet všechny druhy zvířat, včetně hovězího dobytka. V Izraeli kromě *šocheta* existuje i člověk, jenž je odborníkem na odstraňování *chelev* a *gid ha-naše*, protože prodávání zadních částí zvířat do nekošer obchodů by bylo neekonomické. Jakmile je *gid ha-naše* odstraněn, je možné maso používat. *Šochet* i ten, kdo odstraňuje *chelev* a *gid ha-naše*, jsou podřízeni rabínovi, který je zodpovědný za dodávky masa a veškeré otázky musí být předány k rozhodnutí jemu. Rabín také kontroluje nůž, který *šochet* používá, a pokud je na něm sebemenší zub

nebo nerovnost, nelze jej použít. Zvíře poražené takovým nožem je *nevela* (zabitě nerituálním způsobem), a tudíž nekošer. Toto pravidlo podobně jako řada jiných ukazuje zájem judaismu provést porážku co možná nejhumánnějším způsobem, neboť i malý zub může oslabit plynulost samotného zařiznutí a zpomalit jej. Vědecké testy provedené na Cornell University skutečně ukázaly, že *schita*, která zvíře přivede okamžitě do bezvědomí, je nejhumánnější metodou porážky.

Košer a nekošer druhy

Při rozlišování mezi čistými a nečistými druhy rozlišujeme tři různé skupiny:

- druhy, které žijí na zemi,
- druhy, které žijí ve vodě,
- okřídlené druhy.

Pro pozemské živočichy stanovuje Tóra dvě kritéria pro povolená zvířata, která zvíře musí obě splňovat, má-li být košer: zvířata musí být sudokopytníci a přežvýkavci.

Tak Tóra vyčleňuje velblouda, zajíce a rosomáka jako příklady zakázaných zvířat – sice přežvykují, ale nejsou sudokopytníci. Opačným případem je vepř, který je sice sudokopytník, ale nepřežvykuje, a proto je zakázaný. Zároveň vidíme, že žádný masožravec není košer.

Vodní živočichové

Pro vodní živočichy existují rovněž dva požadavky, aby byly košer – musí mít ploutve a šupiny. To vyjímá všechny koryše a omezuje košer druhy na určité druhy ryb. Naši učenci nám řekli, že všechny ryby, které mají šupiny, musí mít i ploutve, takže ryba se šupinami je košer.

Ryby se od ostatních živočichů vhodných k jídlu liší v několika klíčových vlastnostech:

Není nutné u nich vykonávat rituální porážku, jak vidíme z verše z knihy Be-midbar 11,22: „Má snad být skot i ovce pro ně zařiznuty, aby jim to stačilo? Mají snad být všechny ryby z moře vyloveny, aby jim to stačilo?“ Zatímco jehně a ovce je třeba porazit, ryby je třeba jen „vylovit“. Samotný akt vytažení ryby z vody je tedy dostačující.

Na rozdíl od masa, které se nesmí jíst společně s mlékem (jak rozebereme dále), je rybu možné s mlékem konzumovat.

Není třeba odstraňovat před konzumací krev. Je ale zvykem mít oddělené nádoby, které nejsou užívány ani pro masité, ani pro mléčné produkty, pro přípravu ryb. Tak lze připravenou rybu použít jako mléčný i masitý produkt. Potraviny nebo nádoby, které nejsou ani mléčné, ani masité, jsou obecně známy jako *parve*, „neutrální“.

Pro konzumaci ryby by měly být vyhrazeny oddělené příbory, které by, pokud nebudou umyté, neměly být užívány pro jiné jídlo (ať už masité nebo mléčné).

Je jasné, že všichni měkkýši a koryši jsou zakázáni. Garnát, krab, ústřice, rak apod. jsou nekošer, neboť Tóra jasně stanovuje, že všechny mořské živočichy bez ploutví a šupin: „V ošklivosti je budete mít, ... jejich masa se vyvarujete.“ (Va-jikra 11,11)

Sardinky jsou sice košer, ale je třeba se ujistit, že je košer i olej, ve kterém jsou naložené. Pokud je to čistý olivový olej, pak je to přijatelné, ale pokud jsou v nějakém jiném druhu, pak je nelze jíst, pokud nejsou označeny certifikátem kašrutu.

Ptáci – jaký je rozdíl mezi „jestřábem“ a „holubicí“?

Tóra neurčuje zvláštní pravidla pro rozlišování mezi povolenými a zakázanými druhy ptáků. 11. kapitola knihy Va-jikra a 14. kapitola knihy Devarim nám podává pouze dlouhý detailní seznam zakázaných ptáků, zjevně proto, že většina ptáků je povolena.

Kteří ptáci (přesněji okřídlení živočichové) jsou tedy zakázáni? Tóra vyjmenovává tyto: orel, orlosup, orlovec, luňák, sup, krkavec, pštros, sova, racek, jestřáb, sokol, kormorán, ibis, labuť, pelikán, straka, čáp, volavka, dudek a netopýr.

Kromě těch – z nichž většina jsou dravci – bychom měli zmínit, že je zakázaný takřka veškerý létající hmyz, včetně much, včel, komárů a většiny lučních kobylek. Výjimkou je jeden druh kobylek, který Tóra výslovně uvádí jako povolený. Tento druh jsou schopni identifikovat pouze jemenští Židé, kteří mají v konzumaci kobylek nepřerušenu tradici.

Jak již bylo řečeno, všechny druhy hmyzu jsou Tórou zakázány (nemluvě o lékařských a hygienických aspektech). Někdy si kvůli nevědomosti neuvědomujeme, že existuje skutečné riziko nevědomého pozření malých druhů hmyzu.

Například při dlouhodobém skladování mouky, rýže nebo luštěnin se mohou do nádob dostat některé druhy hmyzu a množit se. Před užitím mouky by proto měla být tato proseta jemným sítem, rýže a luštěniny pak rozprostřeny na tác a prozkoumány alespoň pohledem. Rovněž i zelenina jako salát nebo květák by měla být prošetřena, zdali se mezi listy nenachází hmyz. Podobně mohou být zamořeny i některé druhy ovoce a ty je také třeba zkontrolovat – fíky, meruňky, guavy, rohovník aj.

„Produkty ze zakázaných druhů jsou zakázané“

Naši učenci stanovili zvláštní pravidlo pro produkty, které získáváme od živočichů. „Cokoli povolené zvíře vyprodukuje, je košer, a cokoli vyprodukuje zakázané zvíře, není košer.“ Mléko zakázaných druhů, jako vepře nebo kobyly, tedy košer není, na rozdíl od mléka povolených zvířat, jako krávy nebo kozy.

Totéž platí o vejcích. Pokud se jedná o vejce povoleného druhu ptactva, lze je jíst, pokud ne, pak není košer. Ze stejného důvodu lze jíst pouze ty jikry, které pocházejí od povolených druhů ryb. Kaviár z vyzy nebo z jiných jeseterovitých ryb tak není košer, ačkoli se prodávají i jiné druhy jiker z ryb, které košer jsou.

Učenci navrhli způsob, jak rozlišit košer a nekošer vajíčka. Vajíčka povolených ptáků jsou na jednom konci kulatá a na druhém špičatější, zatímco vajíčka nepovolených druhů jsou kulatá nebo špičatá na obou koncích. Košer jikry mají žluto-červenou barvu, nekošer jsou černé.

Jedinou výjimkou z tohoto pravidla je včelí med. Ačkoli jsou včely jako veškerý létající hmyz zakázané ke konzumaci, jejich med je košer. Nejedná se ovšem o příliš velkou výjimku z pravidla, protože med není přímo produktem včelího těla (na rozdíl od např. kravského mléka, které je skutečně tělesným produktem krávy), ale nektar, který včely sbírají a poté z něj tvoří med.

Přísady v potravinářském průmyslu

Pokud nakupujeme zpracované jídlo, je třeba se ujistit, že neobsahuje nekošer složky, jako vepřové sádlo, které je často používáno k promaštění plátů na pečení chleba ve velkých pekárnách, nebo želatinu, která se často získává z vepřových kůží a kostí. Často jsou nekošer přísady přidány na usnadnění výroby sýrů. Tvrdý sýr často dozrává v obalu vyrobeném ze střev nekošer zvířat. Čokolády, cukrovinky, pečivo a žvýkačky mohou obsahovat nekošer přísady, které mj. mohou být používány jako stabilizátory, emulgátory nebo dochucovadla. Důležité je také vědět, že nestačí jen přečíst seznam látek obsažených v produktu, jak je uveden na obalu, protože zákony ve většině zemí nevyžadují po výrobci, aby zvlášť označil původ nebo přesnou povahu takových přísad jako „emulgátor“, „stabilizátor“ atp. Pokud tedy produkt nenese jasně dané schválení organizace dohlížející na *kašrut* (*hechšer*), je nutné se zeptat místního rabína ohledně košernosti toho kterého produktu.

Podobně když někdo navštíví košer řeznictví nebo si přeje zůstat v košer hotelu, je důležité ověřit, že je pod dohledem spolehlivé rabínské organizace nebo místního rabína.

V případě *kašrutu* se může vyskytnout řada problémů a je důležité být velmi ostražitý při nakupování potravin. Když nás někdo žádá o půjčku, také nás zajímá jeho finanční historie, záruky, které může poskytnout, apod. Stejně tak nemůžeme prostě jen slepě věřit prohlášení jednotlivce nebo společnosti, že produkt nebo obchod je košer. Navíc bychom se o svou duši měli starat mnohem více než o peníze.

Jejn nesech

Židovský národ byl i ve své vlasti před rokem 70 o. l. vždy v nebezpečí fyzického i duchovního zničení. Byla období, kdy si asimilace a smíšené sňatky vyžádaly více obětí než fyzické hrozby. Judaismus, vědom si nebezpečí asimilace, ustanovil rámec pravidel, aby zabránil těmto rizikům nebo je alespoň minimalizoval. Jedním z těchto zákazů bylo nařízení, že Žid nesmí pít víno náležící Nežidovi. Toto víno je obecně známo jako *jejn nesech*, ačkoli tento termín odkazuje výhradně na víno, které bylo Nežidy užíváno jako součást náboženského obřadu.

Parašat ha-chodeš

Šabat parašat ha-chodeš následuje vždy po parašat para. Jméno je odvozeno ze čtení pro *maftira* v onen den, kde Bůh přikazuje: „Tento měsíc (החודש הזה) vám bude prvním z měsíců roku.“ V tomto oddílu se nacházejí všechny zákony týkající se pesachové oběti – kdy se má obětovat, konzumace *maca*, *maroru* aj. Protože do Pesachu zbývá jen čtrnáct dní, je tento oddíl zároveň připomínkou nejdůležitějších pravidel tohoto svátku.

Haftara na parašat ha-chodeš je ze 45. kapitoly knihy proroka Jechezkela (od 16. verše v aškenázském ritu nebo 18. v sefardském), která rovněž rozebírá pesachovou oběť. Pokud Roš chodeš nisan připadne na šabat, takže na stejný den připadá Roš chodeš i parašat ha-chodeš, jsou vyneseny tři svítky, a čtení z Tóry probíhá podobně, jako když parašat škalim připadne na Roš chodeš adar.

PURIM

Svátek Purim, 14. a 15. adaru, připomíná vysvobození našeho lidu za vlády krále Achašveroše od výnosu Hamana, který (Ester 9,24) „zamýšlel vyhladit všechny Židy, a proto vrhal *pur*, to jest los, aby [věděl, kdy je] potřít a vyhladit“.

Název svátku pochází právě od onoho losu, *pur*, který Haman vrhal. Celá zpráva o této události je zapsána v knize Ester. Na většině míst se jako Purim slaví 14. adar, který je dnem, kdy Židé mohli odpočinout od pronásledování svých nepřátel. V Šušanu samotném ale Židé bojovali proti svým nepřátelům 13. i 14. adaru a ustali až 15. adaru. Následkem toho Šušan jako město ohrazené hradbami – a navíc ohrazené již od dob Jehošu'y bin Nuna – slaví Purim 15. adaru. Většinu zdrojů pro tento svátek lze nalézt v prvních dvou kapitolách mišnického traktátu Megila a rovněž i v Toseftě a v obou Talmudech.

Micva Purimu je jednou ze sedmi *micvot* ustanovených rabíny (oproti Tóře), a pokud se na ně podíváme podrobněji, zjistíme, že má sama sedm částí, z nichž všechny jsou pro nás závazné. Jsou to:

1. čtení *Megily*,
2. posílání darů (*mišloach manot*) bližním,
3. dary chudým (*matanot la-evjonim*),
4. čtení Tóry,
5. recitace *al-ha-nisim* v *Amidě* a během požehnání po jídle,
6. sváteční hostina doprovázená jídlem a pitím,
7. zákaz smutečních proslovů a půstu v tento den.

Na rozdíl od Chanuky, která je příběhem duchovního zápasu Židů a jedinečnosti Tóry, připomíná Purim boj o fyzické přežití židovského národa, boj, jehož aktéry byli Mordechaj a Ester na straně jedné a Haman a jeho deset synů na straně druhé. Proto je Purim slaven nikoli jen skrze duchovní prostředky, ale též fyzické. To vysvětluje důraz na slavnostní hostinu, posílání darů bližním a dávání almužen chudým (představující naši zodpovědnost za druhé). Naše radost na Purim je také svého druhu demonstrace proti Hamanovým duchovním pohrobkům v každém pokolení.

Zákony o Purimu, jak se nacházejí v traktátu Megila, se skládají z

1. čtení *Megily*,
2. sváteční hostiny,
3. posílání darů bližním,
4. darů chudým.

K těmto povinnostem naši učenci ještě přidali čtení z Tóry na *ša-charit* a recitaci *al ha-nisim* v *Amidě* a v požehnání po jídle. Z Tóry se čte 17. kapitola knihy Šemot, která popisuje, jak Amalek zaútočil na Izrael, když opouštěl Egypt.

Než přejdeme k detailům jednotlivých příkázání pro Purim, je třeba probrat předchozí den, 13. adar, který byl ustanoven jako půst Esterin neboli תענית אסתר (*ta'anit Ester*).

Půst Esterin

Zákony týkající se *ta'anit Ester* jsou stejné jako pro všechny ostatní postní dny (s výjimkou Tiš'a be-av a Jom kipur). Půst trvá od úsvitu do soumraku a do ranní bohoslužby přidáváme *slichot*, *Avinu Malkenu* a čtení Tóry pro postní dny. Do opakování *Amidy* ráno a odpoledne

chazan přidává *Anenu*, zatímco obec tentýž odstavec recituje během tiché *Amidy* na *mincha*.

Při odpolední modlitbě je zvykem věnovat tři mince jako připomínku půlšekelu, který se odevzdával v chrámových dobách. Ve většině obcí nechají jejich členové tři zvláštní mince na talíři pro vybírání darů a ty jsou poté vyměněny za dobročinné příspěvky. Někteří naši učenci tvrdí, že to slouží jako připomínka Esterina požadavku (aby se Židé po tři dny postili a káli se), který vznesla, než odešla ke králi.

Podle našich učenců byli Židé v Achašverošově říši relativně asimilovaní. Někteří chodili na královny oslavy, na nichž se užívaly nádoby z jeruzalémského Chrámu, a jiní dokonce jedli a pili nekošer potraviny, které se tam podávaly. Tato účast a ochota používat svaté nádoby – symbol jejich exilu a podřízení – ukazovala jejich necitlivost a nedostatek hrdosti na své vlastní dědictví. Aby vůbec byly připraveny podmínky pro zázrak, bylo nutné, aby Židé nejprve učinili pokání prostřednictvím půstu. Tento půst pak připomíná právě půst Esterin.

Podobně jako u svátků, přechod od *Halelu* k *Jizkor* představuje zároveň přechod od radosti k vážnějšímu tónu, nacházíme tento přechod i na Purim – ale v opačném směru – od půstu Esterina k naprosté radosti na Purim. Tyto přechody nás učí, že žádná radost se neobejde bez určité dávky vážnosti a smutku.

Čtení Megily

Megila se na Purim musí číst dvakrát – večer po *ma'arivu* a ráno po *šacharitu* – z košer pergamenového svitku ručně psaného stejným písmem, jaké se používá pro svitek Tóry. Člověk, který čte *Megilu*, by měl znát zvláštní melodii pro čtení *Megily*. Před samotným čtením obci recituje tři požehnání a po skončení čtení jedno. Požehnání před *Megilou* jsou:

1. אשר קדשנו במצותיו וצונו על מקרא מגלה – „...jenž jsi nás posvětil Svými příkázáními a přikázal nám čtení *Megily*.“

2. שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה – „...jenž jsi učinil v oněch dnech zázraky našim otcům v této době.“

3. *še-hechejanu*.

Talmudický traktát Kidušin vyjmenovává povinnosti všech členů rodiny a pro vzájemný vztah mezi rodiči a dětmi stanovuje následující: „Povinnosti otce vůči synovi jsou: obřezat syna, vykoupit ho (pokud byl prvorozený), učít jej Tóře, oženit jej, učít jej obchodu; a jiní říkají – naučit jej plavat.“

Tyto povinnosti – naučit dítě, jak být Židem a aby se o sebe dokázalo v životě postarat – počínají dnem narození dítěte. Osmého dne má otec vykonat první povinnost: obřezat svého syna, a pokud je syn prvorozený, vykoupit jej třicátého prvního dne (*pidjon ha-ben*). Poté začíná dlouhý proces vzdělávání dítěte a jeho přípravy na život.

BRIT MILA – OBŘÍZKA

Již jsme zmínili, že *brit mila* je první povinností otce, kterou má vůči svému synovi, ale jedná se také o druhé z 613 přikázání zmíněných v Tóře.

Samotná obřízka se hebrejsky řekne *mila*. Proč je tedy známa jako *brit mila*? Protože *mila* je chápána jako *brit* – smlouva mezi lidem Izraele a jeho Bohem, smlouva, která je zpečetěna na těle každého muže. Když je Avrahamovi přikázáno, aby obřezal sebe a všechny mužské příslušníky svého domu, používá Tóra nejméně třináctkrát slovo *brit*: „Toto je má smlouva (*brit*), kterou budeš dodržovat mezi Mnou a tebou a svým potomstvem po tobě: obřežeš každého pohlaví mužského.“

Brit mila je také označována jako znamení (*ot*) a taková „znamení“ máme v judaismu celkem tři: *brit mila*, šabat a *tfilin*. Z těchto tří je

brit mila nejdůležitější, protože je to znamení trvalé, nezávisející na čase nebo místě. Od osmého dne života si každý Žid s sebou nese znamení této smlouvy, něco, co jej nikdy neopustí. Žádné jiné znamení nezajistilo jedinečnou identitu lidu Izraele a nezabránilo jeho asimilaci tak jako *brit mila*. Rabínské učenci tvrdí, že i když byly v průběhu dějin případy, kdy Židé odmítali dodržovat Tóru, vždy zajistili, že jejich synové podstoupili *brit mila*. Dokonce byli kvůli tomu ochotni obětovat vlastní život a prováděli *brit mila* i tehdy, když byla zakázaná vládnoucí mocí nebo dokonce trestána smrtí.

Samozřejmě se nám na mysl vkrádá otázka: Pokud by Bůh chtěl, aby byl Jeho lid obřezán, proč nás již takové nestvořil? Rabínské učenci na tuto otázku odpověděli následovně: Bůh nám chtěl dát příležitost, abychom tento čin, který nás více než cokoli jiného identifikuje jako lid Izraele, vykonali sami. Tím, že ponechal *brit mila* na nás, jakoby zdůraznil, že nic není samo o sobě dokonalé, ale je třeba, abychom se na dokonalosti sami podíleli a usilovali o ni. A právě tato snaha nám umožňuje udržet si naši židovskou identitu a předat ji dále našim dětem.

Bylo by chybou nazírat na *brit mila* pouze ze zdravotního hlediska nebo jako na záležitost hygienickou či estetickou (ačkoli studie prokázaly, že obřízka snižuje riziko některých typů rakoviny). Skutečným cílem *brit mila* je vtisknout na tělo pečeť svaté smlouvy mezi námi a Bohem – a to, že Bůh rozhodl, že *brit mila* by měla být také prospěšná po tělesné stránce, je jakousi „přidanou hodnotou“ k hodnotě symbolické, která je neodmyslitelná od samotného aktu. Nikdo tak nemůže tvrdit, že *brit mila* je cosi jako tělesná „vada“ bez jakéhokoli užitku pro tělo.

Tóra výslovně uvádí, že *brit mila* se má odehrát osmý den po narození a z toho důvodu se vykonává i o šabat nebo na Jom kipur. V takovém případě *mohel* – člověk, který provádí *brit mila* – musí zajistit, že vše, co potřebuje, bude na místě, kde se *brit mila* bude konat, ještě před šabatem nebo svátkem. Pouze v případech, kdy není jasné, jestli je osmým dnem opravdu šabat, např. pokud se dítě narodilo za pátečního soumraku, je *brit mila* odložena na neděli. Nelze ji přeložit

na pátek – protože pokud by se dítě narodilo o šabat, byl by pátek teprve sedmým dnem – ani vykonat o šabat, protože pokud by se chlapec narodil v pátek, byl by šabat devátým dnem a *brit mila* provedená devátý den by znamenala porušení šabatu, protože jen obřízka vykonaná osmého dne odsouvá šabat.

I přesto, že se jedná o výslovné nařízení Tóry, se obřízka vždy vykonává s ohledem na zdravotní stav dítěte. Tóra jasně říká, že naší prioritou je „podle *micvot* žít“ (Va-jikra 18,5); příkázání nejsou určena k tomu, aby způsobila něčí smrt, a pokud je to otázka života a smrti, může člověk porušit kterýkoli zákon (s výjimkou zákonů zapovídajících vraždu, modloslužbu a smilstvo). Pokud se tedy dítě narodilo s nízkou porodní váhou nebo má žloutenku (a v takovém případě by *brit mila* mohla ohrozit jeho život), je *brit mila* odložena na dobu, kdy je dítě dostatečně silné a zdravé. Pokud se nemoc týká celého těla, mělo by se počkat dalších sedm dní od chvíle, kdy se chlapec zcela uzdravil, neboť v takovém případě je den jeho uzdravení ekvivalentem dne, kdy se narodil, a je proto nutné počkat do osmého dne.

Pokud se nemoc netýká celého těla, může být *brit mila* provedena ihned, jakmile je chlapec zdrav, ale ne na šabat nebo ve svátek.

Příkázání provést *brit mila* osmý den neurčuje žádný zvláštní čas a lze ji vskutku provést kdykoli během dne, od úsvitu do soumraku. Pokud je to možné, měla by se provést hned z rána podle talmudického pravidla, že „ti nejsvědomitější spěchají, aby naplnili příkázání co nejdříve“. Je zvykem, že *brit mila* v synagoze následuje po ranní bohoslužbě. Pokud je *brit mila* v synagoze o šabat nebo ve svátek, pak obvykle následuje ihned po ranní bohoslužbě a před čtením z Tóry.

Seder *brit mila*

Brit mila by se měla odehrát v přítomnosti *minjanu*, ale ten není pro vykonání *brit mila* podmínkou. Po *brit mila* by mělo následovat slavnostní pohoštění, které je součástí oslavy. První dítě, které absolvovalo *brit mila* osmý den, byl Jicchak a my se dočítáme, že jeho otec Avraham „uspořádal velkou hostinu v den, kdy byl Jicchak odstaven“. Co má tento verš co do činění s Jicchakovou obřízkou? Naši učenci říkají,

DOSLOV

Kniha skončila, ale příběh nikoli. Mohli jsme vám poskytnout pouze zlomek toho, co *halacha* ve své úplnosti obsahuje pro každou hodinu a každý den v roce. Mnoho oblastí jsme nezmínili nebo jsme se jim věnovali jen krátce: dobročinnosti, úctě k rodičům, zákonům týkajícím se obchodu, střežení jazyka před pomluvami, respektu k druhým, konverzím, přísahám a jejich zrušení, manželství a rozvodu a aktuálním otázkám, které jsou stále předmětem diskusí: eutanazii, pravidlům pro válečný stav, umělému oplodnění, antikoncepci, potratům, transplantacím orgánů atd. Ty všechny by si zasloužily mnohem více místa, aby se jim bylo možné věnovat řádně. A možná také někdy v budoucnu je s pomocí Boží budeme moci rozebrat v plné šíři.

O AUTOROVI

Rav Jisra'el Me'ir Lau – jeden z nejrespektovanějších současných izraelských rabínů, vrchní rabín Tel Avivu, předseda Rady památníku Jad Vašem. V letech 1993–2003 byl vrchním aškenázkým rabínem Státu Izrael.

Pochází z Polska, kde se narodil v roce 1937 ve městě Piotrków Trybunalski (podle tradice je 38. rabínem v rodině, v nepřerušené řadě, také všichni tři jeho synové se stali rabíny). Většina jeho blízkých zahynula za *šo'a*, osmiletý Lau se jako sirotek dožil osvobození v koncentračním táboře Buchenwald. Hned v roce 1945 odjel se svým starším bratrem do tehdejší britské Palestiny. Studoval na ješivách v Jeruzalémě, v Zichron Ja'akov a na slavné Poněvežské ješivě v Bnej Brak. Ve věku 22 let byl ordinován rabínem. Ještě před nástupem do funkce izraelského vrchního rabína působil v Tel Avivu a v Netanji.

Je stoupencem náboženského sionismu, profiluje se jako relativně umírněný představitel ortodoxie, jako jeden z nemnoha si dokázal získat uznání jak mezi částí ultraortodoxní komunity (*charedim*), tak i příznivci moderní ortodoxie. Na druhé straně některé jeho výroky na adresu reformního a konzervativního judaismu jsou považovány za silně kontroverzní. V roce 1993 došlo k historickému setkání rava Me'ira Laua s papežem Janem Pavlem II. (jednalo se o první setkání svého druhu od vzniku Státu Izrael). Věnuje se především přednáškové činnosti pro širší veřejnost. Dva roky po odchodu z funkce vrchního rabína obdržel nejvyšší izraelské civilní vyznamenání – Izraelskou cenu. O rok později se jeho jméno dokonce objevilo mezi možnými kandidáty na izraelského prezidenta, což se však setkal i se značnou kritikou ze strany sekulárních Izraelců.

REJSTŘÍK (VÝBĚR Z PODKAPITOL KNIHY)

- Afikoman 271
Akdamut 291
Alejnu 48
Amen 47
Amida 54
Arava 223
Arba'at ha-minim 223
Ašrej 45
15. av 300
Av ha-rachamim 158
Avinu Malkenu 196
Avot melachot 169
Bar micva 317
Baruch še-patarni 320
Bat micva 317, 321
Bejca 270
Bikurim 114
Birchot ha-nehenin 76
Birkat ha-gomel 87
Birkat ha-mazon 82
Bore minej besamim 85
Bore nefašot 85
Bracha achrona 84
Brit mila 306
Cicit 32
Čtyři druhy 223
Čtyři otázky 272
Čtyři poháry 268
Čtyři parašjot 247
Čtyři synové 273
Den Jeruzaléma 288
Den nezávislosti 287
Den vzpomínek na oběti
 šo'a 279
Den vzpomínek na
 padlé 286
Desátky 118
Deset dní pokání 208
Erusin 324
Eruv chacerot 175
Ešteřin půst 251
Etrog 223
Gešem 234
Hadas 223
Haftara 152
Hagada 267
Hakafot 235
Ha-moci 75
Hatarat nedarim 191
Havdala 166
Hazkarat nešamot 234
Hoša'na raba 231
Hošanot 227
Chaci kadiš 46
Chala 115
Chalav 105
Chamec 258
Chanuka 238
Chanuka gelt 243
Charoset 270
Chatan Be-rešit 236
Chatan Tora 236
Chazeret 270
Chevra kadiša 344
Chol ha-mo'ed 219, 230
Chupa 331
Jamim nora'im 186
Jarcajt 352
Jizkor 216
Jom ha-acma'ut 287
Jom ha-kadiš ha-klali
 244
Jom ha-šo'a 279
Jom ha-zikaron 286
Jom Jerušalajim 288
Jom kipur 210
Kabalat šabat 144
Kadiš 46
Karpas 270
Kašrut 92
Keduša 57
Ketuba 326
Kiduš 148
Kiduš levana 168
Kil'ajim 123
Kipa 20
Kněží, kohanim 116
Kol nidrej 212
Kri'a 346
Lag ba-omer 284
Lecha dodi 137
Levi, levité 116
Lulav 223
Ma ništana 272
Ma'ariv 67
Ma'asrot 118

Maca 262
 Maftir 155
 Majim še-lanu 263
 Malchujot 202
 Manželství 321
 Maror 270
 Matanot la-evjonim 254
 Megila 252
 Melave malka 168
 Mezuzá 27
 Mi še-berach 160
 Mikve 335, 339
 Mincha 64
 Minjan 26
 Mišloach manot 254
 Moca'ej šabat 165
 Mode ani 18
 Modlitba 39
 Mohel 307
 Mukce 173
 Musaf na šabat 159
 Ne'ila 217
 Neta reva'i 122
 Netilat jadajim 18
 Nevěsta 340
 Nida 336
 Obětiny 118
 Obřízka 306
 Omer 280
 Orla 122
 Pesach 258
 Pesach katan 286
 Pesach šeni 286
 Pidjon ha-ben 313
 Pikuach nefes 178
 Pirkej Avot 163
 Píseň písní 278
 Počítání omeru 280
 Pohřeb 344
 Požehnání po jídle 82
 Práce zakázané o šabatu 169
 Prozbul 131
 Psukej de-zimra 44
 Purim 250
 Půst desátého tevetu 244
 Půst Esterin 251
 Půst Gedaljův 208
 Ranní bohoslužba 41
 Ranní požehnání 21
 Roš ha-šana 190
 Roš chodeš 181
 Roztržení šatů 346
 Sandak 310
 Seder 266
 Sedm požehnání 333
 Sedm šabatů útěchy 300
 Sedmý, šabatový rok 128
 Sfirat ha-omer 280
 Simchat bejt ha-šo'eva 230
 Simchat Tora 235
 Slichot 188
 Sukot 219
 Svatba 325
 Svátky 179
 Synagoga 30
 Šabat 134
 Šabat ha-gadol 257
 Šabat šuva 208
 Šacharit 41
 Šalom alejchem 147
 Šalom zachar 313
 Šavu'ot 289
 Še-hechejanu 86
 Šema 50
 Ševa brachot 333
 Šchita 96
 Šir ha-širim 278
 Šiva 347
 Šlošim 351
 Šmini aceret 233
 Šmita 128
 Šofar 199
 Šofarot 202
 Šochet 97
 Šulchan orech 271
 Šušan purim 255
 Taharat ha-mišpacha 334
 Tachanun 59
 Talit 31
 17. tamuz 293
 Tašlich 206
 Tfila zaka 212
 Tflin 33
 Tikun lejl Šavu'ot 290
 Tiš'a be-av 296
 Troubení na šofar 199
 Trumot 118
 Tři týdny smutku 293
 Trináct článků víry 353
 Tu be-av 300
 Tu bi-švat 246
 Tvila 339
 Úmrtí 343
 Umývání rukou 18
 U-netane tokef 204
 Ušpizin 222
 Večerní bohoslužba 67
 Vodní úlitba 230
 Vykoupení prvorozeného 313
 Výroky otců 163
 Vysoké svátky 186
 Zákaz obdělávání země 128
 Zichronot 202
 Zro'a 270
 Zrušení slibů 191
 Židovský kalendář 181

Rav Jisra'el Me'ir Lau

PRAKTICKÝ JUDAISMUS

Vydalo Nakladatelství P3K s. r. o.

v Praze v roce 2012 jako svou 59. publikaci.

Z anglického vydání *Practical Judaism* (Modan Publishing House,

Mošav Ben Šemen, 1997), s přihlédnutím k hebrejskému vydání

Jahadut: halacha le-ma'ase (1998) přeložil Jiří Blažek.

Odborná spolupráce Tereza Váňová a Jakub Šváb.

Redakce Jiří Blažek a Petr Karas.

Jazyková korektura Šárka Blažková.

Grafická úprava a zlom Karel Kupka.

Tisk SERIFA s. r. o., Jinonická 80, Praha 5.

První vydání.

*Aktuální informace o knihách Nakladatelství P3K
najdete na stránce www.p3k.cz (info@p3k.cz).*

**... POŽEHNÁNÍ – KAŠRUT – MEZUZA – TALIT
TFILIN – KADIŠ – AMIDA – ŠABAT – KIDUŠ
HAVDALA – ROŠ HA-ŠANA – JOM KIPUR – SUKOT
CHANUKA – PURIM – PESACH – BRIT MILA
BAR MICVA – MANŽELSTVÍ – POHŘEB ...**